

Masterthesis Psychologie

Conflict, Risico en Veiligheid

Onderzoek naar gedrag van ouders langs de lijn:

‘Aanwezigheid voetbalmoeder activeert vader’

Gijs Koeman (s1014595)

Afstudeerbegeleiders:

Universiteit Twente

Peter de Vries

30 augustus 2012

Jan Gutteling

Voorwoord

Ongeveer tien maanden geleden zette ik de eerste stappen voor dit afstudeerverslag. Dat is langer dan gebruikelijk, maar het onderzoek bestaat dan ook uit twee onderdelen: een observatie- en experimentele studie. Omdat dergelijk onderzoek naar gedrag van ouders langs de lijn niet eerder is gedaan, kende ik veel vrijheid bij de opzet. Vrijheid is aan de ene kant prettig, omdat je nergens aan gebonden bent. Aan de andere kant is het lastig, want wat is mogelijk en waar kies je voor? Bij het exploreren van mogelijkheden en maken van keuzes heb ik veel gehad aan de deskundigheid van mijn afstudeerbegeleiders Peter de Vries en Jan Gutteling. Gedurende het hele proces heb ik onze gesprekken als prettig en zeer leerzaam ervaren. Via deze weg wil ik jullie daarvoor hartelijk danken.

Daarnaast wil ik graag een aantal andere mensen bedanken. Allereerst Linda Maertzdorff, Wiert Leistra en Sjoerd Jansen. Zij speelden allen de rol van voetbalquizbegeleider in mijn experiment. En camerabeelden liegen niet: dat deden zij met verve. Ten slotte wil ik Piet Nicolai en Dick Bosscher bedanken voor het beschikbaar stellen van het clubgebouw van v.v. Erica '76.

Veel plezier met het doorlezen van mijn afstudeerverslag. Eventuele vragen kunnen worden gesteld op gijskoeman@hotmail.com.

Gijs Koeman,

30 augustus 2012

Samenvatting

Ouders zijn zeer betrokken bij hun voetballende kind. Dergelijke emotionele betrokkenheid leidt regelmatig tot negatief gedrag langs de lijn. Uit voorgaand onderzoek blijkt dat negen op de tien ondervraagde ouders zich ergeren aan gedrag van andere ouders. In studie 1 is op basis van een observatiestudie onderzocht of aanwezigheid van een vrouw en verwachting mogelijk invloed konden hebben op gedrag van mannen. In studie 2 is vervolgens onderzocht in hoeverre verwachting en aanwezigheid van een vrouw het gedrag en de mate van depletie (uitputting) bepalen bij volwassen mannen tijdens een competitieve spelsituatie. Het onderzoek is een 2 (handlanger: vrouwelijk versus mannelijk) bij 2 (verwachting: lage versus hoge verwachting) between subjects experiment. De afhankelijke variabelen zijn mate van negatief gedrag, mate van positief gedrag en depletie. Resultaten laten zien dat aanwezigheid van een vrouw leidt tot zowel meer negatief als positief gedrag bij mannen. Er werd geen significant effect gevonden van verwachting. Evenmin werd een interactie-effect vastgesteld. Ten slotte bleek zowel aanwezigheid van een vrouw als verwachting geen invloed te hebben op de mate van depletie. Implicaties van de resultaten worden besproken.

Abstract

Behind every child that plays soccer stands an emotional committed parent. Such commitment often leads to negative behavior. Previous research shows that nine of out ten parents are annoyed by behavior from other parents while watching their kids play soccer. Study 1 was designed to find out if presence of a woman and expectation effected behavior of men. Subsequently study 2 was designed to determine in which extend presence of a woman and expectation influenced behavior and depletion of men in an competitive situation. It was an 2(Confederate: woman versus man) by 2(Expectation: low versus high) between subjects experiment. Dependent variables were the degree of negative behavior, positive behavior and depletion. Results show that presence of a woman leads to more negative and positive behavior by men. There was no effect found of expectation. Neither independent variable effected depletion. Implications of the results are discussed.

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Theoretisch Kader	6
Zelfregulatie & Depletie	6
Male-warrior hypothese	8
Studie 1	9
Methode	9
Metingen	10
Resultaten	10
Negatief gedrag	11
Positief gedrag	11
Discussie	11
Studie 2	12
Hypothesen	12
Methode	14
<i>Manipulatie geslacht handlanger</i>	14
<i>Manipulatie verwachting</i>	14
<i>Metingen</i>	15
<i>Deelnemers & Conditie</i>	16
Resultaten	16
<i>Depletie</i>	16
<i>Negatief gedrag</i>	17
<i>Positief gedrag</i>	17
Conclusie	18
Algemene Discussie	19
Referenties	22
Bijlagen	25

Inleiding

Pupillenvoetbal is populair in Nederland. Van de ruim één miljoen leden die de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB) rijk is, representeert de helft een jeugdelftal (KNVB, 2012). Uit onderzoek (TNS NIPO, 2008) blijkt dat ouders zeer betrokken zijn bij hun voetballende kind. Zo gaan vier op de vijf regelmatig kijken en is vijfentachtig procent in grote mate emotioneel betrokken bij de wedstrijd.

Dat zijn mooie cijfers, maar die betrokkenheid leidt ook tot negatief gedrag langs de lijn. Negen op de tien ouders ergeren zich bijvoorbeeld aan gedrag van andere ouders. Volgens het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP, 2012) maken Nederlanders zich vooral zorgen over de toenemende intolerantie en onverdraagzaamheid, het gebrek aan respect en normen en waarden, asociaal gedrag, de verharding en de ik-cultuur. Hoewel specifieke cijfers over voetbal niet voorhanden zijn, vond men het belangrijk genoeg om een SIRE-campagne te herstarten. De campagne ‘Geef kinderen hun spel terug’ werd voor het eerst gelanceerd in 2007 en heeft tot doel om ouders bewust te maken van hun gedrag langs de lijn (SIRE, 2011). Op basis van het succes van de eerste campagne, dat volgens TNS NIPO een jaar later leidde tot een verschuiving van het denken en doen van ouders langs de sportvelden, is deze in september 2011 opnieuw gestart.

Dit onderzoek heeft als doel inzicht te verkrijgen in het gedrag van ouders langs de lijn. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar negatief gedrag, maar ook naar positieve uitingen van betrokkenheid. Met behulp van twee studies is getracht te achterhalen in hoeverre de aanwezigheid van een vrouw en verwachting (onafhankelijke variabelen) het gedrag en de mate van depletie (afhankelijke variabelen) bij mannen bepalen tijdens een competitieve spelsituatie. De onafhankelijke variabelen zijn gekozen op basis van theoretische voorkennis. Zo toont onderzoek (Karremans et al., 2009) aan dat interactie met een vrouw invloed heeft op gedrag van een man. Daarnaast opperen Van Vugt et al. (2007) dat gedrag en denken van mannen, meer dan dat van vrouwen, gericht is op groepen; en op competitieve interacties tussen groepen (Pemberton et al., 1996). Verwachting van het resultaat dat de groep gaat behalen, beïnvloedt mogelijk hun gedrag. Uitkomsten van dit onderzoek zijn wellicht interessant voor beleidsbepalers bij de KNVB die zich bezighouden met gedragsnormen in het amateurvoetbal, ofwel bruikbaar bij een volgende campagne van SIRE.

Theoretisch kader

Zelfregulatie & Depletie

Een van de bevindingen uit het onderzoek van TNS NIPO (2008) is dat meer dan negentig procent van de ondervraagde ouders zich ergert aan gedrag van andere ouders. Zo schelden andere ouders vaker vanaf de kant en juttten zij hun kind vaker op. Kennelijk is het dus heel lastig voor ouders van pupillen om zich afzijdig te houden van het spel. Dat ongecontroleerde gedrag wordt mogelijk verklaard door een gebrek aan zelfregulatie. Het woordenboek definieert regulatie als een verandering met als doel iets in overeenstemming te brengen met een standaard. Zelfregulatie is een verandering van het zelf of aspecten daarvan om te voldoen aan een bepaalde standaard, zoals een sociale norm. Het kan worden gebruikt bij het sturen van gedachten en emoties of voor het onder controle houden van impulsen. In het dagelijks leven zorgt zelfregulatie er bijvoorbeeld voor dat mensen niet gewelddadig worden wanneer iets gebeurt dat hen niet aanstaat (Baumeister & Alquist, 2009). Wanneer mensen geen zelfregulatie hebben kan dat tot problemen leiden. Zo vonden Baumeister en Vohs (2004) dat een persoon die niet in staat is om zijn of haar gedachten, gevoelens of gedrag te controleren, eerder in woede uitbarst bij frustratie, minder constructief omgaat met conflictsituaties en zich inlaat met antisociaal gedrag. Een voorbeeld van dergelijk gedrag is een scheldende vader langs de langs de lijn op het voetbalveld.

Het zelfregulatie model (Baumeister & Heatherton, 1996) stelt dat mensen putten uit een bron van zelfregulatie wanneer zij hun gedrag controleren. Muraven en Baumeister (2000) vonden dat één gelimiteerde bron wordt gebruikt voor verschillende handelingen en dat een minimale krachtsinspanning voldoende is om het zelf te beïnvloeden. Na uitputting van de bron zijn mensen bijvoorbeeld eerder geneigd tot het doen van impulsieve aankopen (Vohs & Faber, 2007) en minder goed in staat zich tijdens interactie met een ander persoon op gewenste wijze te presenteren (Vohs, Baumeister & Ciarocco, 2005).

Baumeister et al. (1998) stellen de bron van zelfregulatie gelijk aan een spier. Wanneer het zelf zich inspannt is deze voor even uitgeput. Als eerbetoon aan Freud, die als een van de eersten een energiemodel voorstelde voor het zelf, in zijn terminologie ego genoemd, is de term *ego depletie* aangenomen, ofwel uitputting van het zelf. Deze bron of spier kan op verschillende manieren worden uitgeput, bijvoorbeeld door het weerstaan van een verleiding of door het onderdrukken van gedachten. Zo vonden Tice et al. (2007) dat het onderdrukken van gedachten uitput. Zij vroegen proefpersonen vijf minuten lang al hun gedachten op te schrijven. In de onderdrukte conditie kregen zij te horen dat ze niet mochten denken aan een

witte beer, en in de vrije conditie dat ze overal aan mochten denken, ook aan een witte beer. Achteraf werd gemeten in hoeverre proefpersonen uitgeput waren. Daaruit bleek dat deelnemers in de onderdrukte conditie zich meer uitgeput voelden dan in de vrije conditie. In een andere studie vonden Vohs et al. (2005) dat proefpersonen minder geneigd waren tot het vertonen van sociaal wenselijk gedrag wanneer de bron van zelfregulatie uitgeput was, maar dat het ook andersom werkt: het vertonen van sociaal wenselijk gedrag put die bron eveneens uit. In een andere studie vonden dezelfde onderzoekers dat bepaalde vormen van zelfpresentatie de bron meer uitputten dan andere. Zij stelden vooraf als standaard dat mensen zich in spontane situaties positief presenteren in een gesprek met vreemden en ingetogen tijdens een conversatie met vrienden (Tice et al., 1995) en vonden dat proefpersonen die zich positief hadden gepresenteerd bij een vriend of ingetogen bij een vreemde, en daarmee dus gedrag vertoonden dat afweek van de standaard, sneller opgaven tijdens de zelfcontroletaak (zie ook Schmeichel, Vohs & Baumeister, 2003). In situaties van interactie met een ander persoon wordt de bron van zelfregulatie dus ook aangesproken om impulsen, gewoonten en verleidingen het hoofd te bieden. Karremans et al. (2009) vonden daarnaast dat interactie met vrouwen het cognitieve vermogen van mannen, waarvoor eveneens uit de bron van zelfregulatie wordt geput (Baumeister & Heatherton, 1996), beperkt. Ongeacht of zij zich in een relatie bevonden of vrijgezel waren, maakten proefpersonen zich zorgen over hun zelfpresentatie. Een mogelijke verklaring is de traditionele sekserol die stelt dat de man het initiatief moet nemen in een ontmoeting met een vrouw (Wasserman & Stern, 1978). Mannen zouden daarvoor meer uit hun bron van zelfregulatie moeten putten. Bij interactie tussen mannen en vrouwen speelt mogelijk ook persoonlijkheid een rol. Zo is consciëntieusheid in verband gebracht met prosociaal gedrag (Abe, 2005) en succes in inter-persoonlijke relaties (Jensen-Campbell & Malcolm, 2006); en meegaandheid met de mate waarin mensen controle hebben over hun emoties (Tobin, Graziano & Vanman, 2000).

Muraven en Baumeister (2000) stellen ten slotte dat de geringe omvang van de bron van zelfregulatie in scherp contrast staat met het omvangrijke gebruik. Slechte keuzes en ongecontroleerd gedrag kunnen worden verwacht wanneer optimaal gedrag afhankelijk is van een bron die zo snel uitgeput raakt. Al met al wordt gesteld dat zelfregulering een belangrijke rol speelt in het controleren van gedrag en dat mannen tijdens interactie met een vrouw extra putten uit hun bron van zelfregulatie. Wanneer deze bron uitgeput is, zijn zij minder effectief in het reguleren van hun gedrag. Langs de lijn op het voetbalveld uit zich dat mogelijk in ongecontroleerd gedrag.

Male-warrior hypothese

Het onderzoek van TNS NIPO (2008) over wangedrag langs de lijn spreekt over gedrag van ouders. Er wordt echter niet aangegeven of vaders dan wel moeders zich misdragen. Voor een uitwedstrijd op zaterdagochtend rijden ouders gezamenlijk met hun kinderen naar het sportpark van de tegenstander. Daar drinken ze samen een kopje koffie in de kantine en staan samen langs de lijn wanneer de wedstrijd begint. Ze vormen een groep. Op een andere plek naast datzelfde veld staat nog zo'n gezelschap, ouders van kinderen van de thuisspelende partij. De andere groep. Sociaal en coöperatief als mensen zijn, helpen zij graag leden van de eigen groep (Brewer, 1979). Alexander (1987) beargumenteerde later dat voor de eerste mensen het grootste gevaar werd veroorzaakt door andere groepen. Lanzetta en Englis (1989) vonden daarnaast dat verwachting van samenwerking leidt tot empathie en verwachting van competitie tot antipathie. Volgens Kurban en Leary (2001) leidt lidmaatschap van een potentieel samenwerkende groep zelfs tot een mentale staat van conflict met – en uitbuiting van – andere groepen.

Wanneer groepen gevormd zijn en er is sprake van negatief gedrag, dan is het waarschijnlijk dat een man daarvoor verantwoordelijk is. Zo kwam agressie tussen groepen in de historie neer op mannen die zij aan zij vochten voor schaarse goederen. Dat gold voor zowel de eerste mensen als chimpansees (Goodall, 1986; Chagnon, 1988). Mannen zijn dan ook meer dan vrouwen gericht op groepen (Baumeister & Sommer, 1997) en focussen zich meer op competitieve interacties tussen groepen (Pemberton et al., 1996). Aan het idee dat gedrag en denken van mannen, meer dan dat van vrouwen, gericht is op groepen wordt gerefereerd als de *male-warrior hypothese* (Van Vugt et al., 2007). In een studie naar verschillen tussen mannen en vrouwen bij competitie tussen groepen vond Van Vugt (2009) dat mannen vaker verwijzen naar interacties met groepen en dat zij zich vaker loyaal opstellen naar de eigen groep tijdens een conflict met een andere groep. Ook in een gesimuleerd conflict hebben mannen meer illusies over het verslaan van de andere groep. Zo voerden Johnson et al. (2006) een experiment uit met een computerspel. Daarin werd zowel mannen als vrouwen verteld dat zij de leider waren van een fictief land en dat ze in competitie waren met leiders van andere landen, geleid door andere deelnemers. Mannen bleken vaker aan te vallen zonder provocatie en hoewel deelnemers niet op de hoogte waren van de identiteit of het geslacht van de tegenstander, werden de meeste oorlogen gestart en aanvallen ingezet tijdens confrontaties van landen bestuurd door een man.

Buss (2005) beargumenteerde dat het vanuit evolutionair oogpunt aannemelijker is dat

mannen zich bezighouden met rivaliteit tussen groepen, omdat daar voordelen aankleven voor hen. Deze voordelen, zoals aanzien en toegang tot vrouwen, overtreffen in sommige gevallen de kosten. Verschillende onderzoeken (Bonner & Sprinkle, 2002; Schultz, 2006) tonen daarnaast aan dat mensen harder gaan werken en meer inspanning leveren wanneer een beloning in het verschiet ligt. Voor competitief ingestelde mannen komt die beloning onder meer in de vorm van aanzien, hetgeen zij verkrijgen door het verslaan van de andere groep. Op het voetbalveld wordt de andere groep gevormd door de tegenstander. Wanneer die beter wordt ingeschat, ze staan bijvoorbeeld hoger op de ranglijst in de competitie, dan neemt de winkans af en geraakt de beloning verder uit zicht. Als gevolg daarvan zouden voetbalvaders zich minder inspannen. Aan de andere kant zou een mindere tegenstander een beloning dichterbij brengen en zodoende zouden vaders zich meer inspannen. Het is dus voorstelbaar dat verwachting op winst of verlies invloed heeft op de mate waarin mannen zich inzetten. Hoe meer iemand zich inspent, des te meer die uitgeput raakt en hoe lastiger gedrag kan worden gecontroleerd (Baumeister & Heatherton, 1996). Samengevat kan op basis van bovenstaande theorie worden verondersteld dat voetbalvaders zich meer dan moeders betrokken voelen bij het team van hun kind wanneer dit in competitieverband uitkomt tegen een ander team, en dat hun gedrag wordt beïnvloed door de verwachting die zij hebben van het resultaat.

Studie 1

In het theoretisch kader zijn concepten besproken die mogelijk relevant zijn om gedrag van voetbalvaders te verklaren. Omdat deze concepten niet eerder in een dergelijke context zijn onderzocht, is allereerst een oriënterende observatiestudie uitgevoerd. Deze vond plaats langs de lijn op het voetbalveld. Op basis van het zelfregulatie model was de verwachting dat aanwezigheid van vrouwen effect zou kunnen hebben op gedrag van mannen. Van verwachting werd een soortgelijk effect verwacht.

Methode

De data is door één onderzoeker verzameld bij dezelfde amateurvereniging tijdens acht pupillenwedstrijden in competitieverband, verdeeld over vier zaterdagochtenden in februari en maart 2012. Vooraf werden een aantal gegevens genoteerd, zoals het aantal aanwezige vrouwen, welke teams elkaar treffen (F-pupillen, t/m acht jaar; E-pupillen, t/m tien jaar; of D-pupillen, t/m twaalf jaar), aantal toeschouwers, de weersomstandigheden en de verwachting

vooraf (thuis winnen of uit winnen). Dit laatste werd vastgesteld op basis van het verschil op de ranglijst in de competitie. Ten slotte bepaalde de onderzoeker voor de start van elke wedstrijd zijn plaats langs de lijn op basis van waar ouders van de thuis- en de bezoekende partij zich hadden opgesteld, zodat commentaar uit beide groepen hoorbaar was. Tijdens de wedstrijd werd het scoreverloop bijgehouden en werd geturfd hoe vaak vaders zich inlieten met negatief en positief gedrag, waarover meer in de volgende paragraaf. Zie Bijlage I voor de complete scorelijst.

Metingen

Tijdens acht pupillenwedstrijden zijn 134 observaties gedaan, die bestonden uit een aanleiding, wat leidde tot bepaald gedrag; en een evenement, het gedrag dat volgde. Aanleiding voor negatief of positief gedrag was een doelpunt, overtreding of ruw spel, beslissing van de arbitrage, gedrag van een kind in het veld of iets anders. Dat werd vervolgens gekoppeld aan een evenement, zoals opjatten van het eigen kind, kind op een fout wijzen, schelden vanaf de kant, adviseren van de teamleiding en corrigeren van arbitrage. Deze gedragingen zijn door TNS NIPO (2008) als negatief gedrag bestempeld. Belonen en aanmoedigen werden door de onderzoeker gecodeerd als positief gedrag. Voor een voorbeeld van het scoreformulier zie Bijlage II.

Resultaten

De gegevens zijn geanalyseerd in SPSS. Daarbij is de Pearson's correlatiecoëfficiënt berekend. De resultaten zijn weergegeven in tabel I.

Tabel I: Correlaties tussen onafhankelijke variabelen en gedrag voetbalvaders (N=134)

	Neg. gedrag	Pos. gedrag	Tot. neg. en pos. gedrag
1. Percentage aanwezige vrouwen	,512**	,519**	,558**
2. Teams (F-, E- of D-pupillen)	,216*	,312**	,290**
3. Verwachting	-,449**	,200*	-,102
4. Weersomstandigheden	-,078	,334*	,159
5. Aantal toeschouwers	-,048	-,499**	-,318**

* Correlatie is significant bij een 0,05 level (2-tailed)

** Correlatie is significant bij een 0,01 level (2-tailed)

Negatief gedrag

Uit Tabel I blijkt dat Percentage aanwezige vrouwen een significante positieve relatie heeft met negatief gedrag ($r = ,512$) en dat een soortgelijke negatieve relatie bestaat tussen Verwachting en negatief gedrag ($r = -,449$). Teams heeft een ook een positieve relatie met negatief gedrag, maar dit verband is minder sterk ($r = ,216$). Verder bestaat geen significant verband tussen negatief gedrag en Weersomstandigheden ($r = -,078$); en Aantal toeschouwers ($r = -,048$).

Positief gedrag

Uit de resultaten blijkt verder dat een grote positieve significante relatie bestaat tussen Percentage aanwezige vrouwen en positief gedrag ($r = ,519$) en dat een soortgelijk negatief verband bestaat tussen Aantal toeschouwers en positief gedrag ($r = -,499$). Daarnaast hebben Weersomstandigheden ($r = ,334$), Teams ($r = ,312$) en Verwachting ($r = ,200$) allen een gemiddeld tot grote significante relatie met positief gedrag.

Discussie

Aan de hand van het zelfregulatie model en de male-warrior hypothese werd in studie 1 verwacht dat aanwezigheid van vrouwen en verwachting mogelijk effect zou kunnen hebben op gedrag van mannen. Uit de resultaten blijkt dat meerdere onafhankelijke variabelen een correlationele relatie hebben met gedrag van voetbalvaders, maar we beperken ons tot de twee waarvan vooraf een effect werd verwacht. Ten eerste blijkt dat bij wedstrijden waar meer vrouwen aanwezig zijn, eveneens meer negatief en positief gedrag voorkomt. Echter, tijdens deze observatiestudie is niet systematisch kunnen variëren met aanwezigheid van vrouwen. Misschien zijn zij in sommige wedstrijden weggebleven, omdat ze vinden dat mannen zich walgelijk gedragen langs de lijn. Hoewel dus nog geen oorzakelijk verband is vastgesteld, wijst dit resultaat wel in de richting van de verklaring van Karremans et al. (2009), die stellen dat mannen cognitief worden beperkt door interactie met een vrouw. Daarmee wordt hun bron van zelfregulatie uitgeput (Baumeister & Heatherton, 1996) en volgens Muraven en Baumeister (2000) leidt dat tot ongecontroleerd gedrag, wat zowel negatief als positief kan zijn. Om een causaal verband te kunnen leggen tussen de aanwezigheid van een vrouw en gedrag van mannen is een gecontroleerde studie nodig. Daarin kan worden getest of de aanwezigheid van een vrouw leidt tot meer negatief en/of positief gedrag bij mannen. In dezelfde studie kan worden onderzocht of de bron van zelfregulatie bij mannen uitgeput raakt door aanwezigheid van een vrouw.

Daarnaast blijkt verwachting mogelijk invloed te hebben op gedrag van mannen. Opmerkelijk genoeg was het effect van verwachting het sterkst op gedrag van voetbalvaders behorend tot de bezoekende partij, wat mogelijk wordt verklaard doordat zij in een vreemde omgeving komen, meer naar elkaar trekken en zich zodoende meer een groep voelen. Dat verschil in groepscohesie kan de bevindingen hebben beïnvloed. Daarnaast is verwachting door de onderzoeker gedefinieerd als ‘verschil op de ranglijst in de competitie’. Wellicht komt dat niet overeen met de verwachting van voetbalvaders. Om een causaal verband te kunnen leggen tussen verwachting en gedrag van mannen is daarom een gecontroleerde studie nodig. Verschillende onderzoeken (Bonner & Sprinkle, 2002; Schultz, 2006) tonen aan dat mensen harder gaan werken en meer inspanning leveren wanneer een beloning in het verschiet ligt. De complexiteit van de taak kan dat effect mogelijk versterken, want een moeilijke taak vergt meer inspanning dan een makkelijke taak. Hoe meer iemand zich inspant, des te meer diens bron van zelfregulatie uitgeput raakt en hoe lastiger gedrag kan worden gecontroleerd (Baumeister & Heatherton, 1996).

Studie 2

Hypothesen

Resultaten uit studie 1 suggereren dat aanwezigheid van een vrouw en verwachting mogelijk invloed hebben op gedrag van voetbalvaders. Deze variabelen zijn gemanipuleerd in een experiment, vormgegeven in een voetbalquiz. Er zijn drie hypothesen opgesteld die in deze gecontroleerde tweede studie worden getest.

Met hypothese 1 wordt getracht aan te tonen dat aanwezigheid van een vrouw en verwachting invloed hebben op de manier waarop een man zich gedraagt en de mate waarin hij dit doet. Daarbij worden negatief en positief gedrag los van elkaar getest, omdat een lage zelfregulatie leidt tot een gebrekkige controle over emoties (Baumeister et al., 1998) en daarom zowel negatief als positief gedrag tot gevolg kan hebben.

1a: Aanwezigheid van een vrouw leidt tot meer negatief gedrag dan de aanwezigheid van een man.

1b: Een hoge verwachting leidt tot meer negatief gedrag dan een lage verwachting.

1c: Aanwezigheid van een vrouw leidt tot meer positief gedrag dan de aanwezigheid van een man.

1d: Een hoge verwachting leidt tot meer positief gedrag dan een lage verwachting.

Hypothese 2 is geformuleerd met als doel te achterhalen of aanwezigheid van een vrouw en verwachting invloed hebben op de mate waarin de man wordt uitgeput, ofwel in hoeverre dit zijn score op de depletiemaat beïnvloedt. Ten eerste wordt verwacht dat aanwezigheid van de vrouw leidt tot uitputting van de bron van zelfregulatie (Karremans et al., 2009; Baumeister & Heatherton, 1996). Daarnaast gaan mensen harder werken en leveren meer inspanning bij een beloning (Bonner & Sprinkle, 2002; Schultz, 2006), die zowel individueel (een prijs voor het winnen van de voetbalquiz) als collectief (verslaan van andere groep) tot de mogelijkheden behoort. Wanneer de verwachting hoog is, en de kans op een beloning in de ogen van de proefpersoon dus toeneemt, zal hij zich meer inspannen en daarmee uitputten. Dat resulteert in een hogere score op de depletiemaat.

2a: Aanwezigheid van een vrouw leidt tot een hogere score op de depletiemaat dan aanwezigheid van een man.

2b: Een hoge verwachting leidt tot een hogere score op de depletiemaat dan een lage verwachting.

Hypothese 3 is opgesteld met het idee dat verwachting en complexiteit van de taak invloed hebben op de mate van tentoongespreid gedrag van een man behorend tot een groep in competitie met een andere groep. Hoe meer iemand zich inspent, des te meer die uitgeput raakt en hoe lastiger gedrag kan worden gecontroleerd. Dat leidt onder meer tot antisociaal gedrag (Baumeister & Vohs, 2004), zoals schelden. De verwachting is dat de moeilijkheid van de taak invloed heeft op de mate van tentoongespreid gedrag.

3a: Een hoge verwachting leidt tot meer negatief gedrag bij moeilijke vragen dan bij makkelijke vragen.

3b: Een hoge verwachting leidt tot meer positief gedrag bij makkelijke vragen dan bij moeilijke vragen.

Methode

Studie 2 is uitgevoerd doormiddel van een 2 (handlanger: vrouwelijk versus mannelijk) bij 2 (verwachting: lage versus hoge verwachting) between subjects experiment. Om de hypothesen te kunnen toetsen zijn vier verschillende condities gecreëerd.

De data is verzameld in een experiment, waarin een geïnstrueerde handlanger de rol van voetbalquizbegeleider vervulde en een camera het gedrag van de proefpersoon vastlegde. De deelnemers zijn random aan een van de vier scenario's toegewezen. Zij werden begeleid door een vrouwelijke handlanger of een mannelijke. Voor de voetbalquiz begon, waarin proefpersonen twintig meerkeuzevragen kregen voorgelegd, werd de hoogste score tot dan toe vermeld (deze was laag in de eerste en derde conditie, wat een lage verwachting creëerde; en hoog in de tweede en vierde conditie, wat een hoge verwachting creëerde). In alle condities kreeg de proefpersoon na de quiz vijftientig stellingen voorgelegd waarin werd gemeten in hoeverre hij zich op dat moment uitgeput voelde.

Manipulatie geslacht handlanger

De helft van de proefpersonen werd tijdens de voetbalquiz begeleid door een vrouw, de andere helft door een man. Beide experimentbegeleiders waren handlangers vooraf zowel mondeling als schriftelijk op dezelfde wijze zorgvuldig geïnstrueerd over hun rol. Zij waren niet op de hoogte van de verschillende condities. Zie Bijlage III voor de schriftelijke instructie.

Manipulatie verwachting

Voor de quiz begon, legde de handlanger uit wat de bedoeling was en gaf daarbij expliciet aan dat ook hij- of zijzelf, als experimentbegeleider, belang had bij het neerzetten van een goede score door de proefpersoon. Die behoorde immers tot zijn of haar team en de experimentbegeleiders hadden onderling een weddenschap lopen over wie de hoogste score neer zou zetten. Met die handeling werd beoogd dat de proefpersoon zich vervolgens deel uit voelde maken van een competitieve groep, met als achterliggende gedachte dat als gevolg daarvan het verslaan van de andere groep automatisch tot doel werd gesteld en als mogelijke beloning zou worden gezien. Daarnaast werd hem verteld dat hij kans maakte op een bijzondere prijs.

Wanneer de proefpersoon plaats had genomen achter de computer, kreeg hij te zien

wat de hoogste score tot dan toe was. Net als in studie 1 is de verwachting geobjectiveerd. Afhankelijk van de conditie was de verwachting: laag (verwachting behalen lage score):

De hoogste score tot dusver is

8 van de 20

Of hoog (verwachting behalen hoge score):

De hoogste score tot dusver is

16 van de 20

De voetbalquiz bestond uit twintig vragen, waarvan de helft eenvoudig was en de andere helft extreem moeilijk. Net als de gemanipuleerde hoogste score tot dan toe, had ook het verschil in niveau van de vragen tot doel om een reactie uit te lokken bij de proefpersoon.

Metingen

Tijdens de quiz werd het gedrag van de proefpersoon gefilmd. Dat beeldmateriaal is achteraf gecodeerd en onderscheiden in negatief en positief gedrag, beide bestaande uit drie soorten waargenomen gedrag: verbale uitingen richting de handlanger, richting de quiz(maker) en non-verbaal gedrag. Zie tabel II voor een overzicht. Er is geen verschil waarneembaar tussen de verschillende soorten waargenomen gedrag, de gedragsaspecten kennen een Cronbach's Alpha van .80, en kunnen zodoende worden samengevoegd tot 'negatief gedrag' en 'positief gedrag'.

Tabel II: Type gedragingen gemeten tijdens voetbalquiz

Type gedrag	Voorbeeld
Negatief verbaal gedrag richting handlanger	'Waarom help je me niet?'
Negatief verbaal gedrag richting quiz(maker)	'Dit is toch niet te doen!'
Negatief non-verbaal gedrag	Fronsen, lippen samenpersen
Positief verbaal gedrag richting handlanger	'Gaaf lekker, hè!'
Positief verbaal gedrag richting quiz(maker)	'Wat een goeie vragen, knap bedacht!'
Positief non-verbaal gedrag	Met hoofd knikken, glimlachen

Bij het coderen van non-verbaal gedrag is gebruik gemaakt van het Ethogram Negatief Gedrag (zie ook Kruijt, 2008). Dat is een lijst met negatieve gezichtsuitdrukkingen waarop staat beschreven wanneer sprake is van een dergelijke expressie. Zie Bijlage IV voor de gehanteerde criteria van het Ethogram Negatief Gedrag en Bijlage V voor het Observatieformulier. Daarnaast is gemeten in hoeverre proefpersonen zich uitgeput voelden na de quiz. Hierbij is gebruik gemaakt van de State Ego Depletion Scale (Ciarocco et al., 2010), die bestaat uit vijftientwintig stellingen. De items kenden een Cronbach's Alpha van .88. Zie bijlage VI voor het meetinstrument.

Deelnemers & Conditie

84 mannen hebben deelgenomen aan het experiment. Zij waren tussen 19 en 75 jaar oud, en gemiddeld 37 jaar. De proefpersonen verschilden in ervaringsniveau, zo voetbalt 62 procent op recreatief niveau, 31 procent in een selectie-elftal en 8 procent niet. Zij werden random toegewezen aan vier condities. Analyse toont dat daarin geen verschil is in leeftijd tussen vrouwelijke en mannelijke handlanger ($F(1,80) = 0,05$, ns.) en hoge en lage verwachting ($F(1,80) = 0,053$, ns.). Evenmin werd een verschil gevonden in ervaringsniveau tussen hoge en lage verwachting ($F(1,80) = 0,425$, ns.). Er werd wel een verschil gevonden tussen de vrouwelijke en mannelijke handlanger condities. In de mannelijke condities zaten gemiddeld meer proefpersonen die in een selectie-elftal speelden of hadden gespeeld dan in de vrouwelijke condities ($M = 1,93$, $SD = ,583$ versus $M = 1,60$, $SD = ,519$; $F(1,80) = 6,935$, $p < ,05$).

Resultaten

Depletie

Hypothesen 2a en 2b stellen dat de aanwezigheid van een vrouw en een hoge verwachting leiden tot een hogere score op de depletiemaat dan aanwezigheid van een man en een lage verwachting. Voor het testen is een ANOVA uitgevoerd met Handlanger en Verwachting als onafhankelijke variabelen en de mate van depletie (Depletiemaat) als afhankelijke variabele.

Het hoofdeffect van Handlanger bleek niet significant ($F(1, 80) = 2,44$, ns.). Hypothese 2a is niet bevestigd.

Evenmin werd een hoofdeffect gevonden van Verwachting ($F(1,80) = ,458$, ns.). Hypothese 2b is niet bevestigd. Tot slot werd ook geen interactie gevonden tussen Handlanger en Verwachting ($F(1,80) = ,278$, ns.).

Negatief gedrag

Hypothesen 1a en 1b stellen dat de aanwezigheid van een vrouw en een hoge verwachting tot meer negatief gedrag leiden dan de aanwezigheid van een man en een lage verwachting. Voor het testen is een ANOVA uitgevoerd met Handlanger en Verwachting als onafhankelijke variabelen en totaal tentoongespreid negatief gedrag (TotaalNegatiefgedrag) als afhankelijke variabele.

Het hoofdeffect van Handlanger bleek significant: proefpersonen vertoonden gemiddeld meer negatief gedrag wanneer zij werden begeleid door een vrouw dan wanneer zij werden begeleid door een man ($M = 6,88$, $SD = 3,68$ versus $M = 3,86$, $SD = 2,28$; $F(1, 80) = 20,45$, $p < .01$). Hypothese 1a is bevestigd.

Er werd geen hoofdeffect van Verwachting gevonden ($F(1,80) = ,101$, ns.). Hypothese 1b is niet bevestigd. Evenmin werd een interactie-effect vastgesteld ($F(1,80) = ,584$, ns.).

Hypothese 3a stelt dat een hoge verwachting tot meer negatief gedrag leidt bij moeilijke vragen dan bij makkelijke vragen. Voor het testen is een MANOVA uitgevoerd met Handlanger en Verwachting als onafhankelijke variabelen en totaal tentoongespreid negatief gedrag bij moeilijke vragen (TotaalMoeilijkNEG) en totaal tentoongespreid negatief gedrag bij makkelijke vragen (TotaalMakkelijkNEG) als afhankelijke variabelen.

Er werd geen hoofdeffect gevonden van Verwachting: proefpersonen vertoonden gemiddeld niet meer negatief gedrag bij moeilijke vragen dan bij makkelijke vragen (Wilks' Lambda = ,944, $F(2,79) = ,101$, ns.). Tevens werd geen interactie-effect vastgesteld (Wilks' Lambda = ,980, $F(2,79) = ,443$, ns.). Hypothese 3a is niet bevestigd.

Positief gedrag

Hypothese 1c en 1d stellen dat aanwezigheid van een vrouw en een hoge verwachting tot meer positief gedrag leiden dan aanwezigheid van een man en een lage verwachting. Voor het testen is een ANOVA uitgevoerd met Handlanger en Verwachting als onafhankelijke variabelen en totaal tentoongespreid positief gedrag (TotaalPositiefgedrag) als afhankelijke variabele.

Het hoofdeffect van Handlanger bleek significant: proefpersonen vertoonden gemiddeld meer positief gedrag wanneer zij werden begeleid door een vrouw dan wanneer zij werden begeleid door een man ($M = 3,61$, $SD = 3,47$ versus $M = 1,51$, $SD = 1,44$; $F(1, 80) = 14,23$, $p < .01$). Hypothese 1c is bevestigd.

Er werd geen hoofdeffect van Verwachting gevonden ($F(1,80) = 2,89$, ns.). Hypothese

1d is niet bevestigd. Evenmin werd een interactie-effect vastgesteld ($F(1,80) = 3,02$, ns.).

Hypothese 3b stelt dat een hoge verwachting tot meer positief gedrag leidt bij makkelijke vragen dan bij moeilijke vragen. Voor het testen is een MANOVA uitgevoerd met Handlanger en Verwachting als onafhankelijke variabelen en totaal tentoongespreid positief gedrag bij makkelijke vragen (TotaalMakkelijkPOS) en totaal tentoongespreid positief gedrag bij moeilijke vragen (TotaalMoeilijkPOS) als afhankelijke variabelen.

Er werd geen hoofdeffect gevonden van Verwachting: proefpersonen vertoonden gemiddeld niet meer positief gedrag bij makkelijke vragen dan bij moeilijke vragen (Wilks' Lambda = ,963, $F(2,79) = ,223$, ns.). Tevens werd geen interactie-effect vastgesteld (Wilks' Lambda = ,939, $F(2,79) = ,084$, ns.). Hypothese 3b is niet bevestigd.

Conclusie

In studie 2 is getracht inzichtelijk te maken in hoeverre aanwezigheid van een vrouw en verwachting het gedrag en de mate van depletie bij volwassen mannen bepalen tijdens een competitieve spelsituatie. Aan de hand van de bevindingen uit studie 1 werd verwacht dat aanwezigheid van vrouwen en verwachting mogelijk effect zou kunnen hebben op gedrag van mannen.

Vohs et al. (2005) vonden dat bepaalde vormen van zelfpresentatie meer putten uit de bron van zelfregulatie dan andere, wat het behouden van zelfcontrole bemoeilijkt. Een bevinding van Karremans et al. (2009) suggereerde daarnaast dat mannen zich zorgen maken over hun zelfpresentatie tijdens interactie met een vrouw, en zodoende meer putten uit hun bron van zelfregulatie. Muraven en Baumeister (2000) vonden dat dezelfde bron wordt gebruikt voor verschillende handelingen, zoals het onderdrukken van gedachten. Daarnaast beargumenteerden zij dat de bron gelimiteerd is en dat een minimale krachtsinspanning voldoende is om het zelf te beïnvloeden. Ongecontroleerd gedrag zou volgens hen kunnen worden verwacht wanneer optimaal gedrag afhankelijk is van een bron die zo snel uitgeput raakt. Op basis van deze bevindingen werd in hypothese 1 verondersteld dat zowel de aanwezigheid van een vrouw als de verwachting op een goede prestatie in de voetbalquiz zou leiden tot meer negatief en positief gedrag. Voor deze hypothese werd gedeeltelijk ondersteuning gevonden, wel voor aanwezigheid van een vrouw, niet voor verwachting. Dit betekent dat aanwezigheid van een vrouw invloed had op de mate van tentoongespreid negatief en positief gedrag van de man tijdens de voetbalquiz, maar verwachting niet.

Baumeister et al. (1998) stelden de bron van zelfregulatie gelijk aan een spier. Wanneer het zelf zich inspannt, om bijvoorbeeld een verleiding te weerstaan, is deze voor even

uitgeput. Hiervoor gebruikten zij de term ego depletie, ofwel uitputting van het zelf. Wanneer de man bijvoorbeeld een goede indruk wil maken op een vrouw en/of goed wil presteren tijdens een competitieve spelsituatie met een andere groep, put hij zichzelf uit. Op basis van deze theorie werd in hypothese 2 verondersteld dat zowel aanwezigheid van een vrouw als verwachting zou kunnen leiden tot een hogere score op de State Ego Depletion Scale. Voor deze hypothese werd geen ondersteuning gevonden. Dit betekent dat zowel aanwezigheid van een vrouw als verwachting geen invloed had op de mate waarin de man zich uitgeput voelde na afloop van de voetbalquiz.

Alvorens proefpersonen startten met de quiz werden zij door de experimenteleider onderdeel gemaakt van zijn of haar groep. Van Vugt et al. (2007) stellen dat sociaal gedrag en denken van mannen sterk wordt beïnvloed door competitie met een andere groep. Het verslaan van de andere groep levert aanzien op, een beloning. Mensen gaan harder werken en meer inspanning leveren wanneer een beloning in het verschiet ligt (Bonner & Sprinkle, 2002; Schultz, 2006). Complexiteit van de taak kan dat effect mogelijk versterken. Op basis van die theorie werd in hypothese 3 verondersteld dat een hoge verwachting in vergelijking met een lage verwachting leidt tot meer negatief gedrag bij moeilijke vragen en meer positief gedrag bij makkelijke vragen. Voor deze hypothese werd geen ondersteuning gevonden. Dit betekent dat verwachting geen invloed had op de mate van tentoongespreid negatief en positief gedrag bij beide soorten vragen.

Algemene Discussie

In studie 1 is inzichtelijk gemaakt welke variabelen mogelijk invloed uitoefenen op gedrag van mannen in een competitieve spelsituatie. Op basis van de resultaten uit studie 1 werd verwacht dat zowel aanwezigheid van een vrouw als verwachting invloed zou hebben op tentoongespreid gedrag en de mate van depletie. De resultaten in studie 2 bevestigen echter alleen dat aanwezigheid van een vrouw effect heeft op gedrag van mannen in een competitieve spelsituatie.

In studie 1 werden significante correlatieve verbanden gevonden tussen aanwezigheid van een vrouw en gedrag van mannen langs de lijn, alsmede tussen verwachting en gedrag van mannen. Naast het feit dat nog geen causaal verband was vastgesteld, bestonden alternatieve verklaringen. Zo is tijdens de observatiestudie niet systematisch kunnen variëren met aanwezigheid van vrouwen en is verwachting door de onderzoeker gedefinieerd als ‘verschil op de ranglijst in de competitie’, wat wellicht niet overeenkomt met

de verwachting van voetbalvaders. Hoewel dus nog geen oorzakelijk verband werd vastgesteld, wezen de bevindingen wel in de richting van de verklaring van Karremans et al. (2009), die stellen dat mannen cognitief worden beperkt door interactie met een vrouw, en Muraven en Baumeister (2000), volgens wie ongecontroleerd gedrag kan worden verwacht wanneer optimaal gedrag afhankelijk is van een bron van zelfregulatie die snel uitgeput raakt. Daarnaast bleek ook verwachting mogelijk invloed te hebben op gedrag van mannen. Een mogelijke verklaring was dat mannen winnen van een andere groep als beloning ervaren, en verwachting zodoende invloed kan hebben op de mate waarin zij zich inspannen en dus uitputten (Bonner & Sprinkle, 2002; Schultz, 2006; Baumeister & Heatherton, 1996).

Vanuit die bevindingen is in studie 2 getracht onder gecontroleerde omstandigheden een competitieve situatie te creëren en een causaal verband aan te tonen tussen aanwezigheid van een vrouw en gedrag van mannen; alsmede tussen verwachting en gedrag van mannen. Resultaten leveren enkel bewijs voor effect van aanwezigheid van een vrouw op gedrag van mannen tijdens een competitieve spelsituatie. Een mogelijke verklaring kan worden gevonden in het zelfregulatie model, dat stelt dat mensen putten uit een bron van zelfregulatie wanneer zij een naderende ongewenste handeling inruilen voor een meer gewenste; en dat mannen zich tijdens interactie met een vrouw zorgen maken over hun zelfpresentatie en zodoende meer putten uit hun bron voor zelfregulatie (Karremans et al., 2009; Baumeister & Heatherton, 1996). Echter, wanneer aanwezigheid van een vrouw daadwerkelijk heeft geleid tot uitputting van de zelfregulatiebron bij mannen, dan had dit volgens Muraven en Baumeister (2000) tot uiting moeten komen in de scores op de depletiemaat. Dit was niet het geval, waardoor het bestaan van een alternatieve verklaring waarschijnlijk is. Mogelijk zit die in het feit dat het gedrag is geobserveerd en gecodeerd door één onderzoeker. Echter werd geen effect gevonden van aanwezigheid van een vrouw op de depletiemaat, waarvoor de State of Ego Depletion Scale is gebruikt, een standaard meetinstrument. Hagger et al. (2010) voerden een meta-analyse uit over drieëntachtig studies naar het effect van depletie. Zij vonden dat het effect onder meer gemodereerd wordt door de duur- en moeilijkheid van de taak, de overgangstijd naar de volgende taak en presentatie van de taak door één of verschillende experimentleiders. De voetbalquiz duurde gemiddeld zeven minuten. Vohs et al. (2005) vonden al na vijf minuten een depletie-effect in hun studie naar de effecten van depletie op sociaal wenselijk gedrag, dus de duur van de taak was afdoende. Aangezien de proefpersonen gemiddeld zes van de twintig vragen goed beantwoordden, mag daarnaast worden aangenomen dat de taak lastig werd gevonden. Ten slotte was er geen overgangstijd tussen de quiz en het invullen van de depletiemaat. Uit de meta-analyse bleek verder dat het effect

wordt versterkt wanneer mensen nog een belastende taak verwachten. Tijdens het invullen van de depletiemaat wisten de proefpersonen dat het experiment bijna klaar was. Gezien de matige gemiddelde score op de voetbalquiz is het bovendien denkbaar dat veel proefpersonen opgetogen waren over het naderende einde. Dergelijke positieve emoties gaan depletie mogelijk tegen (Tice et al., 2007; Frederickson & Levenson, 1998) en dat kan verklaren waarom geen effect werd gevonden op de depletiemaat. In vervolgonderzoek zou in een soortgelijke context de exacte rol van positieve emoties kunnen worden onderzocht.

Een resterende alternatieve verklaring zit mogelijk in de interactie tussen man en vrouw. Zoals vermeld vonden Karremans et al. (2009) dat het cognitieve vermogen bij mannen afnam na interactie met een vrouw. De mate van afname nam echter toe met de mate waarin zij hun vrouwelijke gesprekspartner als aantrekkelijk beoordeelden. Dit suggereert dat het type vrouw dat aanwezig is mogelijk invloed heeft op gedrag van mannen. Ten slotte vonden Jensen-Campbell et al. (2006) dat persoonlijkheid een rol speelt tijdens interactie. Consciëntieusheid is bijvoorbeeld in verband gebracht met prosociaal gedrag (Abe, 2005) en meegaandheid met de mate waarin mensen controle hebben over hun emoties (Tobin, Graziano & Vanman, 2000). Het huidige onderzoek heeft zich niet beziggehouden met de invloed van persoonlijkheid, of attractiviteit van vrouwen op gedrag van mannen, maar wellicht kan dat in vervolgonderzoek nader worden belicht.

In studie 2 is geen bewijs gevonden voor effect van verwachting op gedrag van mannen tijdens een competitieve spelsituatie. Daarmee is geen ondersteuning gevonden voor de male-warrior hypothese, op basis waarvan werd verwacht dat mannen in een groep zich tijdens een conflict afzetten tegen een andere groep. Een mogelijke verklaring is dat proefpersonen zich geen deel uit voelden maken van een samenwerkende groep en zich zodoende niet in een mentale staat van conflict waande met een andere groep (Kurzban & Leary, 2001). Daarnaast is evenmin ondersteuning gevonden voor de redenering dat mensen harder gaan werken en meer inspanning leveren bij een beloning (Bonner & Sprinkle, 2002; Schultz, 2006). Mogelijk zagen proefpersonen het verslaan van de andere groep, evenals de door hun experimentleider aangekondigde 'bijzondere prijs', niet als een beloning en zagen zij geen aanleiding om zich in te spannen. Een andere alternatieve verklaring ligt mogelijk in het feit dat verwachting is geobjectiveerd. Dat betekent dat de onafhankelijke variabele verwachting door de onderzoeker is gedefinieerd, niet door de deelnemers. In studie 1 was dit echter ook het geval en daar werd wel een significant effect gevonden. Verder is het mogelijk dat de proefpersonenpopulatie, waarvan tweeënnegentig procent voetbalt, ten prooi is gevallen aan homogenisering. Dat kan de bevindingen in studie 2 een bepaalde kant op

hebben geduwd. Om dat tegen te gaan is het in vervolgonderzoek zinvol om de populatie van proefpersonen te variëren en hen een algemene taak uit te laten voeren.

De aanleiding voor dit onderzoek was negatief gedrag langs de lijn. Vooraf werd gesteld dat resultaten mogelijk interessant kunnen zijn voor beleidsbepalers bij de KNVB of campagneontwikkelaars bij SIRE. De belangrijkste bevinding is dat aanwezigheid van een vrouw invloed heeft op de mate van tentoongespreid negatief en positief gedrag van mannen. Hoewel deze studie slechts voor een deel antwoord geeft op de problematiek langs de lijn, belicht het eveneens een andere, positieve kant. Mannen vertonen immers ook meer positief gedrag bij aanwezigheid van een vrouw. Deze kennis zou kunnen worden benut op andere gebieden, zoals bij het werven van goede doelen of in een functie als waakhond, bij het schoonhouden van publieke ruimten bijvoorbeeld.

Referenties

Abe, J. A. A. (2005). The predictive validity of the five-factor model of personality with preschool age children: A nine year follow-up study. *Journal of Research in Personality*, 39(4), 423–442.

Alexander, R.D. (1987). *The biology of moral systems*. London: Aldine.

Baumeister, R. F. & Heatherton, T. F. (1996). “Self-Regulation Failure: An Overview,” *Psychological Inquiry*, 7 (3), 1–15.

Baumeister, R. F., Bratslavsky, E., Muraven, M., & Tice, D. M. (1998). Ego depletion: Is the active self a limited resource. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1252–1265.

Baumeister, R. F., & Vohs, K. D. (2004). *Handbook of self-regulation: Research, theory, and application*. New York: Guilford Press.

Baumeister, R. F. & Alquist, J. L.(2009). 'Is There a Downside to Good Self-control?' *Self and Identity*, 8:2, 115 — 130

Bonner, S. E. & Sprinkle, G. B. (2002). The effects of monetary incentives on effort and task performance: Theories, evidence and a framework for research. *Accounting Organizations and Society*, 27, 303-345.

Brewer, M.B. (1979). Ingroup bias in the minimal intergroup situation: A cognitive-motivational analysis. *Psychological Bulletin*, 86, 307–324.

Buss, D.M. (2005). *Evolutionary psychology*. London: Allyn & Bacon.

Chagnon, N.A. 1988. Life histories, blood revenge, and warfare in a tribal population. *Science* 239: 985–992.

- Ciarocco, N. J., Twenge, J. M., Muraven, M., & Tice, D. M. (2010). The state self-control capacity scale: Reliability, validity, and correlations with physical and psychological stress. Monmouth University. Manuscript under revision.
- Frederickson, B. L., & Levenson, R. W. (1998). Positive emotion speed recovery from the cardiovascular sequelae of negative emotions. *Cognition and Emotion*, 12, 191-220.
- Goodall, J. 1986. *The Chimpanzees of Gombe: Patterns of Behavior*. Harvard University Press. Cambridge, MA.
- Hagger, M. S., Wood, C., Stiff, C., & Chatzisarantis, N. L. D. (2010). Ego depletion and the strength model of self-control: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 136(4), 495-525.
- Jensen-Campbell, A. F., Knack, J. M., Waldrip, A. M. & Campbell, S.D. (2006). Do Big Five personality traits associated with self-control influence the regulation of anger and aggression? *Journal of Research in Personality* 41, 403–424.
- Jensen-Campbell, L.A., & Malcolm, K.T. (2006). Do personality traits associated with self-control influence adolescent interpersonal functioning?: A case for conscientiousness.
- Johnson, D.D.P., McDermott, R. & Barrett, E.S. (2006). Overconfidence in war games: Experimental evidence on expectations, aggression, gender and testosterone. *Proc. R. Soc. B* 273: 2513–2520.
- Karremans, J. C., Verwijmeren, T., Pronk, T. M., & Reitsma, M. (2009). Interacting with women can impair men's cognitive functioning. *Journal of Experimental Social Psychology* 45, 1041–1044.
- KNVB (2012). Wat we doen – Organiseren, geraadpleegd op 14 april 2012 via <http://www.knvb.nl/watdoenwe/organiseren>
- Kruijt, L. (2008). Gewenst en ongewenst non-verbaal gedrag en depressie bij adolescenten. Universiteit Utrecht.
- Kurzban, R. & M.R. Leary. 2001. Evolutionary origins of stigmatization: The functions of social exclusion. *Psychol. Bull.* 127: 187–208.
- Lanzetta, J. T., & Englis, B. G. (1989). Expectations of cooperation and competition and their effects on observers' vicarious emotional responses. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(4), 543-554.
- Muraven, M. & Baumeister, R.F. (2000). Self-regulation and depletion of limited resources: Does self-control resemble a muscle? *Psychological Bulletin*, 126 (2), 247-259.
- Sande, van de J. P. (1999). *Gedragsobservatie: een inleiding tot systematisch observeren*. Groningen: Wolters-Noordhof bv.

- Schmeichel, B. J., Vohs, K. D., & Baumeister, R. F. (2003). Intellectual performance and ego depletion: Role of the self in logical reasoning and other information processing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85, 33–46.
- Schmitt, D. P., Realo, A., Voracek, M. & Juri Allik, J. (2008). Why Can't a Man Be More Like a Woman? Sex Differences in Big Five Personality Traits Across 55 Cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 94 (1), 168–182.
- Schulz, W. (2006). Behavioral theories and the neurophysiology of reward. *Annual Review of Psychology*, 57, 87-115.
- SIRE (2011). Campagne 'Geef kinderen hun spel terug', geraadpleegd op 14 oktober 2011 via <http://www.sire.nl/campaign/c/58/>
- Sociaal Cultureel Planbureau (2012). Burgerperspectieven 2012, kwartaal 2. Den Haag: Josje den Ridder en Paul Dekker.
- Tice, D. M., Butler, J. L., Muraven, M. B., & Stillwell, A. M. (1995). When modesty prevails: Differential favorability of self-presentation to friends and strangers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 1120–1138.
- TNS NIPO (2008). 'Onderzoek in opdracht van SIRE'. Geraadpleegd op 14 oktober 2011 via <http://www.tns-nipo.com/tns-nipo/nieuws/van/veel-waardering-van-ouders-langs-de-lijn-voor-sire/>
- Tobin, R. M., Graziano, W. G., & Vanman, E. J. (2000). Personality, emotional experience, and efforts to control emotions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(4), 656–669.
- Vohs, K. D., Baumeister, R. F. & Ciarocco, N. J. (2005). Self-Regulation and Self-Presentation: Regulatory Resource Depletion Impairs Impression Management and Effortful Self-Presentation Depletes Regulatory Resources. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(4), 632–657.
- Vohs, K. D. & Faber, R. J. (2007). "Spent Resources: Self-Regulatory Resource Availability Affects Impulse Buying," *Journal of Consumer Research*, 33, 537–47.
- Vugt, van M., Cremer, de D. & Janssen, D. P. (2007) Gender Differences in Cooperation and Competition: The Male-Warrior Hypothesis. *Psychological Science* 18: 19.
- Vugt, van M. (2009). Sex Differences in Intergroup Competition, Aggression, and Warfare: The Male Warrior Hypothesis Values, Empathy, and Fairness across Social Barriers: *Ann. N.Y. Acad. Sci.* 1167: 124–134.
- Wasserman, G. A., & Stern, D. N. (1978). An early manifestation of differential behavior toward children of the same and opposite sex. *Journal of Genetic Psychology*, 133, 129–137.

Bijlage I

Voorstudie: scorelijst

Toeschouwers

Vereniging :

Aantal thuis :

Aantal bezoekers :

Aantal 'objectief' :

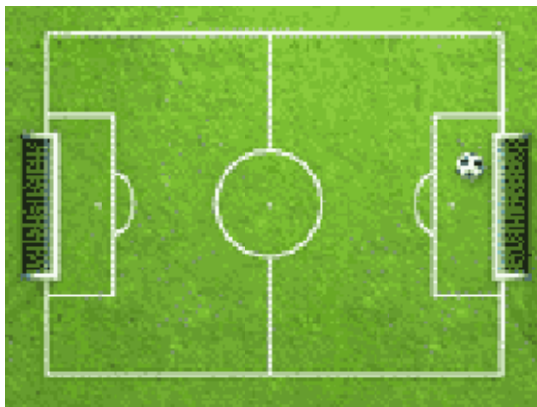
Verdeling ouders thuis ; mannen: vrouwen:

Verdeling ouders uit ; mannen: vrouwen:

Verdeling 'afzijdig' ; mannen: vrouwen:

Reisafstand bezoekers :

Plaats langs veld thuispartij (1), uitpartij (2), objectieve groep (3) & observator (4)

Team

F-/E-/D-pupillen :

Aantal begeleiders thuis :

Aantal begeleiders uit :

Samenstelling team : jongens meisjes gemixt

** Geen van deze gedragingen is gedefinieerd in het onderzoek van TNS NIPO*

De observant geeft bij het verschijnen van ongewenst gedrag aan wat de directe aanleiding is voor dit gedrag. Dat kan worden veroorzaakt door:

- 1 Doelpunt thuispartij
- 2 Doelpunt uitpartij
- 3 Overtreding/Ruw spel
- 4 Beslissing arbitrage (scheids- of grensrechter)
- 5 Gedrag in het veld
- 6 Anders

Op het scoreformulier noteer je:

- Uit welke groep de persoon komt die het negatieve gedrag vertoont

1 = thuisgroep 2 = uitgroep 3 = objectief (dus niet aanwijsbaar thuis of uit)

- Wat het geslacht is van de persoon die het negatieve gedrag vertoont

1 = man 2 = vrouw

- Op wie het negatieve gedrag is gericht

1 = eigen kind 2 = ander/algemeen

Bijlage II

Wedstrijd

[illegible]

Pos:

Bijlage III

Instructie experimentleiders

Bij het experiment worden twee handlangers betrokken. Een meisje en een jongen. Beiden begeleiden veertig respondenten (40 x 10 minuten = 2 x 5 uur) tijdens een quiz (20 meerkeuzevragen, 15 seconden per vraag) en bij het opnemen van de depletiemaat (25 stellingen met een schaal van helemaal oneens t/m helemaal eens). Beide testjes worden afgenomen in een computerprogramma, genaamd Authorware.

Vooraf

Je vraagt de respondent naar zijn leeftijd en e-mailadres (deze laatste is een voorwaarde indien hij mee wil dingen naar de prijs). Vervolgens mag hij plaatsnemen achter de computer en leg jij kort uit wat de bedoeling is (je gaat een quiz spelen, voor elke vraag heb je 15 seconden de tijd, en ten slotte krijg je een aantal stellingen voorgelegd over hoe je je voelt). Daarbij maak je op gekserende wijze kenbaar dat je hoopt dat de respondent een hoge score neerzet, omdat je een pooltje hebt lopen met de andere experimentleider over wiens respondenten gemiddeld het beste scoren. Ten slotte vertel je dat hij zelf ook kans maakt op een bijzondere prijs.

Tijdens de quiz

Allereerst zet je de camera aan. Wanneer de quiz begint, houd je de score bij (je ontvangt van mij een scoreformulier: vragen 1 t/m 20). Het is de bedoeling dat je meekijkt met de deelnemer en dat je de score noteert en uitspreekt bij iedere keer dat feedback op de vraag verschijnt (dus vraag 1 is goed, vraag 2 is fout, etc). Dit doe je ogenschijnlijk voor jezelf (je denkt hardop), maar wel op dusdanige toon dat de camera oppikt wat je zegt en dus duidelijk is bij welke vraag we zijn.

Na de quiz

Wanneer de laatste vraag is geweest, zet je de camera uit. De respondent gaat door met invullen van de depletietaak. Daar speel je geen rol bij. Nadat hij klaar is, bedank je hem voor het meedoen. Ten slotte zeg je dat contact wordt opgenomen als hij in de prijzen is gevallen.

Bijlage IV

Ethogram Negatief Gedrag (non-verbaal)

Negatieve Gezichtsuitdrukking	Beschrijving: Wanneer is sprake van de negatieve gezichtsuitdrukking?
1. Fronsens	De wenkbrauwen worden naar elkaar en iets naar beneden getrokken.
2. Huidplooiën	Het plooiën van de huid op de brug van de neus.
3. Lippen op elkaar	De lippen worden naar binnen gehaald en samengeperst.
4. Bollen van wangen	Lippen worden op elkaar gehouden en de wangen worden gebold door lucht in de mond te blazen
5. Kleine mond	Met de lippen de mond versmallen, waardoor de lippen naar voren komen
6. Geeuwen	De mond wordt wijd en redelijk langzaam geopend. Dit gaat gepaard met een diepe zucht en het verlagen van de wenkbrauwen/sluiten van de ogen
7. Wenkbrauwen omhoog halen	Wenkbrauwen omhoog halen, waardoor er rimpels in het voorhoofd ontstaan en er een wijder gezichtsveld ontstaat. Dit wordt alleen gescoord wanneer géén sprake is van positieve gezichtsuitdrukking (dus <u>niet</u> scoren bij lachen of knikken van het hoofd).
8. Ogen sluiten	De ogen sluiten
9. In ruimte kijken	Niet naar het scherm kijken, maar nadrukkelijk (min. 2 seconden) starend in de ruimte (of in de verte) (rond)kijken. Het weg kijken wordt alleen gescoord als het als <i>negatief</i> geïnterpreteerd kan worden (desinteresse/ verveling).
10. In ogen wrijven	Met de vingers in de ogen wrijven. Kort een vuiltje uit het oog halen wordt niet gescoord.
11. Expressieloos gezicht	De uitdrukking in het gezicht is strak, zonder enige vorm van emotie.

Bijlage V

Observatieformulier

Respondentnummer :

Video :

Rood = lastig	Neg. Verb. gedrag richting handlanger	Neg. Verb. gedrag richting quiz(maker)	Neg. N-verb. gedrag	Pos. Verb. gedrag richting handlanger	Pos. Verb. gedrag richting quiz(maker)	Pos. N-verb. gedrag	Totaal N – P gedrag
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							

Te laat:

score N – P:

Bijlage VI

State Ego Depletion Scale

Geef aan in hoeverre onderstaande stellingen beschrijven hoe jij je op dit moment voelt. Ga op je eerste ingeving af en gebruik bij je antwoorden de volgende schaal:

1	2	3	4	5	6	7
helemaal niet	nauwelijks	een beetje	neutraal	best wel	behoorlijk	heel erg

- _____ 1. Ik voel me mentaal uitgeput.
- _____ 2. Op dit ogenblik zou het me veel inspanning kosten me ergens op te concentreren.
- _____ 3. Ik heb iets prettigs nodig om me beter te voelen.
- _____ 4. Ik voel me gemotiveerd.
- _____ 5. Als ik nu een moeilijke opdracht zou krijgen, zou ik makkelijk opgeven.
- _____ 6. Ik voel me leeg.
- _____ 7. Ik heb veel energie.
- _____ 8. Ik voel me uitgeput.
- _____ 9. Als ik nu ergens door verleid zou worden, zou weerstand bieden erg moeilijk zijn.
- _____ 10. Ik zou met elke moeilijke taak die ik zou krijgen willen stoppen.
- _____ 11. Ik voel me rustig en rationeel.
- _____ 12. Ik kan geen informatie meer opnemen.
- _____ 13. Ik ben in een luie bui.
- _____ 14. Op dit moment zou ik het moeilijk vinden om vooruit te plannen.
- _____ 15. Ik voel me scherp en geconcentreerd.
- _____ 16. Ik wil opgeven.
- _____ 17. Dit zou een goed moment voor mij zijn om een belangrijke beslissing te nemen.
- _____ 18. Ik heb het gevoel dat mijn wilskracht verdwenen is.
- _____ 19. Ik heb mijn gedachten nu niet helemaal op een rijtje.
- _____ 20. Ik kan me op dit moment goed concentreren.
- _____ 21. Ik heb bijna geen mentale energie meer.
- _____ 22. Een nieuwe uitdaging zou me op dit moment aanspreken.
- _____ 23. Ik zou willen dat ik me even kon ontspannen.
- _____ 24. Ik heb moeite mijn verlangens te bedwingen.
- _____ 25. Ik voel me ontmoedigd.